

Srednja Tehnička Škola Sombor

Seminarski rad iz filozofije

Tema :
Mit o Sizifu

Profesor:
Miloš Rastović

Učenik:
Milan Hajdin

Sombor, Mart 2007.

Apsurdno rasuđivanje

Apsurd i samoubistvo

Postoji samo jedan ozbiljan filozofski problem – *samoubistvo*. Suditi o tome da li ima ili nema smisla živeti, znači odgovoriti na osnovno pitanje filozofije. Sva ostala pitanja deluju nevažno dok se ne odgovori na ovo pitanje. To možemo slobodno da kažemo jer čovek se odriče svih ideja koje ga slučajno mogu odvesti u smrt. Prema tome, smisao života je suštinsko pitanje za čoveka.

O samoubistvu se uvek raspravljalo kao o društvenom problemu. Međutim, tu započinje pitanje o odnosu između individualne misli i samoubistva. Čovek počevši da misli o samoubistvu sam sebe potkopava. Ideja o tome leži u njegovom srcu, tako da društvo ne igra skoro nikakvu ulogu u donošenju takve odluke. Međutim, samoubistvo se retko dešava na osnovu razmišljanja. Odluka o tome leži u nekim drugim stvarima kao što je na primer trenutno raspoloženje čoveka i situaciji u kojoj se nalazi.

Čovek prevazilazeći ovu temu nastavlja da živi po navici, a ako oseti podgurljiv značaj te navike on se odlučuje na samoubistvo. Čovekova lišenost iluzija i jasnoće nam govori da se on oseća kao stranac u svetu u kome živi. Ta razdvojenost između čoveka i njegovog života je upravo taj osećaj *apsurdnosti*. Predmet ovog ogleada jeste da se uspostavi odnos između apsurdna i samoubistva, tačno merilo po kome je samoubistvo rešenje apsurdna. Jasno postavljen problem može izgledati istovremeno i jednostavan i nerešiv. On je, s jedne strane, jednostavan jer se do ideje za samoubistvo lako dolazi, ali je i nerešiv zato što čovek ne može da se odluči kako da sebi donese tu odluku i uvek traži u sebi nadu ne bi li uvideo smisao života i izlaz iz ovog problema.

Apsurdni zidovi

Apsurdnost se može naći u svakom od nas i ona nas u tom smislu može iznenaditi. Ona u sebi počinje da otkriva ono neshvatljivo do tada. Iz tog razloga zaslužuje da se o njoj razmišlja jer u čoveku ima nešto nedostižno što stalno izmiče ljudskom umu.

Sve ima svoj osmišljeni početak pa tako i apsurdnost koja dolazi do izražaja kada čovek prestane da radi po svojim svakodnevnim navikama, dolazi do

pitanja „*zašto*” i počinje da traga za nekim novim počecima i pitanjem smisla življenja. Sama pomisao na pitanja: šta će biti sutra ili koliko je život težak, čoveka udaljava od sopstvenog života. Zato možemo reći da veliki broj životnih elemenata može dati danak apsurdnosti (ljubav, nečovečnost, nelagodnost, vreme) i ubrzati taj proces opšte zbunjenosti čoveka u veći stepen.

Prvi korak duha jeste razlika između onoga što je istina i onoga što je lažno ne trudeći se da govori uverljivo jer niko već vekovima dosada nije dao jasniji i elegantniji dokaz o toj stvari od Aristotela koji kaže: „*Posledica ovih mišljenja je da ona sama sebe uništava jer tvrdeći da je sve istinito, mi potvrđujemo istinu suprotnog tvrđenja i netačnost naše vlastite teže (jer suprotno tvrđenje ne dozvoljava da ono bude istina). Ako kažemo da je sve lažno i ovo tvrđenje je takođe netačno. Ako izjavimo da je jedino lažno tvrđenje koje je suprotno našem ili da je jedino naše tvrđenje istinito, videćemo da smo primorani da prihvatimo beskonačan broj istina ili lažnih mišljenja. Onaj ko izlaže istinito tvrđenje istovremeno izgovara da je ono istinito i tako redom u beskraj.*”

Ovaj začarani krug je samo jedan u nizu koji se gubi u vrtložnom obrtanju i kojeg čovek želi da se oslobodi. Ali, u slučaju da dođemo u dodir sa drugim začaranim krugom u kome se dešava da čovek u svojim tvrdnjama nalazi razliku i raznolikost koju je nameravao da reši, dolazi do zagušenja njegovih nada. To su i dalje očevidne stvari koje nisu zanimljive same po sebi nego po posledicama koje mogu iz njih proizaći.

Posledicu toga možemo videti u ogledu između onoga što razmišljamo da znamo i onoga što stvarno znamo. Posmatrajući ovaj ogled shvatamo potpunu razdvojenost između nas i naših vlastitih tvorevina. To što mi mislimo da znamo je u stvari odraz naše slabosti, dok znanje mi možemo stvarno da osetimo svim našim čulima, ali nas ono neće uveriti da je ovaj svet naš. Što pre shvatimo ovu činjenicu brže ćemo uvideti da je svet apsurd i da apsurd zavisi koliko od čoveka toliko i od sveta.

Već znamo da je misao ušla u ove pustinje u kojoj pronalazi svoju hranu. Od trenutka kada je priznata (ušla u čovekovo razmišljanje i proširila mu svest), apsurdnost je postala strast najbolnija od svih. Ali, treba znati da li se može živeti sa svojim strastima i da li se mogu prihvatiti svi njihovi unutrašnji zakoni koji pale i veličaju srce u isto vreme. Apsurd zapravo stoji između dva stava čoveka koji je razapet između svog poziva ka jedinstvu (sabranosti) i jasnog sagledavanja zidova koji ga opkoljavaju.

Filozofsko samoubistvo

Osećaj apsurdnosti nije isto što i pojam apsurdnosti (osećaj je samo jedan mali detalj koji se savija ispred pojma apsurdnosti koji označava jednu veliku celinu). Apsurdnost, kao takva, najčešće nastaje iz poređenja, što nam daje osnovu da kažemo da se osećanje apsurdnosti ne rađa iz prostog ispitivanja nekih činjenica ili utisaka nego da ono izvire iz poređenja nekog činjeničnog stanja i izvesne stvarnosti, između akcije i sveta koji je prevazilazi. Prema tome, možemo reći da apsurd nije u čoveku, ni u svetu, nego u njihovoj zajedničkoj prisutnosti. Mi možemo da uvidimo obe strane apsurdnosti koje nam daju konačnu stvarnost, kao što možemo i da se uhvatimo u koštac sa jednim problemom, ali u tom slučaju zamemarujemo drugi problem koji je isto tako važan za izlazak iz apsurdnosti. Problem je u tome da znamo kako da iz njega izađemo i da li se samoubistvo mora izvesti iz ovog apsurda. Mi čak možemo da pokušamo da pobegnemo od istine, ali kada se zna da je čovek žrtva svoje istine on ne može više da je se oslobodi.

Kao primer ovoga Šestov nam daje do znanja da je apsurd jednostavno naša nemoć da mu se suprotstavimo i zato mu on daje jednakost sa bogom. Šestov posle svih svojih analiza otkriva temelje apsurda. On ne kaže „evo apsurda“, već kaže „evo boga“ što znači da treba da mu se prepustimo i ako to ne odgovara našoj racionalnoj kategoriji.

Isto i veliki pisac Kjerkegor u svojim delima pravi veliki skok tako što se on oslanja na hrišćanstvo i na treću žrtvu ili žrtvu uma: „U svom porazu vernik nalazi svoj triumph“.

Huserl takođe govori „o vanvremenkim suštinama“ u kojima ne objašnjava sve stvari jednom jedinom nego svima. Razum kod Huserla nije ni racionalan, ni iracionalan u nekoj meri. Razum je nerazuman i samo to. Očevidno, to je apsurd. To je ona razdvojenost između duha koji želi i sveta koji obmanjuje, to je nostalgija za jedinstvom, a ovaj raspršeni svet je protivrečnost koja ih povezuje.

Apsurdna sloboda

Do sada smo dobili nekoliko očiglednosti od kojih ne možemo da se odvojimo: ono što znamo, ono što je sigurno, ono što ne možemo da negiramo, ono što ne možemo da odbacimo. Šta za nas znači smisao van

našeg života. Mi možemo da shvatimo samo ljudskim pojmovima ono što nas dotiče ili ono što nam se opire.

Čovek često treba da prihvati ono što je očigledno, pa čak i ako je protiv njega, on treba pravilno da postupi i da podrži očigledno. Ako se pitamo šta je osnov ovog sukoba između sveta i našeg duha to je naša svest. Bežeći od apsurdna čovek neshvata da se od njega ne može tako lako pobeći imajući u vidu da će ga morati prihvatiti u svoj život vraćajući apsurd u svoju otadžbinu.

Apsurd u čoveku ne traži ništa posebno nego samo da živi sa onim što zna, da se zadovolji onim što jeste i da se u ništa ne upliće što nije izvesno.

Posle svih dobijenih činjenica možemo da pristupimo poimanju samoubistva pošto se utvrdilo kakvo rešenje je moguće dati na osnovu svega izloženog. Pre se radilo o tome da znamo da li život treba da ima smisao da bi bio proživljen, dok se ovde, naprotiv, pokazuje da će on biti bolje proživljen ukoliko ne bude imao smisla. To nam daje razlog da prihvatimo apsurd i da ga čuvamo od potencionalnog revolta koji bi mogao da nam stvori probleme i baci nas u svet zablude.

Iz ovog stanja ne prihvatanja apsurdna možemo izaći samoubistvom ili dalje živeti i biti osuđeni na smrt. Takođe, pojam „sloboda” sama po sebi nema smisla jer je vezuju sa bogom. Sloboda nas upućuje na pitanje: Da li smo mi zaista slobodni? Ako smo slobodni onda smo grešni i moramo živeti sa tim, a ako nismo slobodni onda smo u zajednici koja nam oprašta grehe i prima u svoj svet.

No, šta znači život u takvom svetu apsurdna iz koga možemo da izvučemo tri zaključka: revolt, slobodu i strast.

Apsurdni čovek

Apsurdni čovek je onaj koji ne negirajući večnost ne čini ništa za nju. Uveren u svoju ograničenu slobodu, u svoj revolt bez budućnosti i u svoju prolaznu svest on produžava svoju avanturu u vremenu svog života.

Don Huanizam

Kad bi bilo dovoljno samo voleti stvari sve bi bilo isuviše jednostavno. Što više volimo, apsurd postaje sve jači.

Don Žuan ne ide od žene do žene zbog nedostatka ljubavi nego što ih voli jednakim zanosom.

Don Žuan ne zna za tugu . Ali, kada malo bolje sagleda svoj svet u kome se nalazi shvata da je bio tužan dok se nadao. On u stvari zahteva zasićenje jer ako napusti lepu ženu to nije zato jer je on više ne želi, lepa žena je uvek poželjna, nego zato što on sad želi neku drugu.

Don Žuana možemo dobro shvatiti samo ako imamo u vidu da je on običan zavodnik i ženskaroš. On kao takav je svestan svih mana i zbog toga je apsurdan.

Prema ovome zaključujemo da neverovati je jedan od svojstava apsurdnog čoveka. Don Žuanu dolazi starost od koje on ne skriva ni jedan prezir, ni gađenje. Njegova sama sudbina je kazna.

Gluma

„Pozorište, kaže Hamlet, eto zamke u koju ću uhvatiti kraljevu svest.”

Uхватiti to je dobra reč jer svest ide brzo ili izmiče. Treba je uhvatiti u letu, onom neodređenom trenutku kada baca na sebe letimičan pogled. Zbog toga i postoji u čoveku ta ljubav ka pozorištu.

Glumac vlada u prolazu. Njegova slava je najkratkotrajnija jer za razliku od pesnika iza koga ostaju mnogobrojna dela koja govore o njemu, iza glumca ne ostaje ništa jer na bilo kakav način on ne prenosi ništa u večnost. Ti glumci oživljavaju neke apsurdne likove dajući im svoje telo. Oponašajući njihove pokrete i ponašajući se kao što su ti likovi, glumac pomoću svog talenta predstavlja jednog junaka koji će prolazeći živeti naredna 3 sata, a za kojeg čoveku iz publike treba da proživi čitav svoj život da bi ga prošao.

Međutim, glumac se usavršava samo prividno.

Crkva protiv ove umetnosti je imala strašan stav, a pogotovo protiv samih glumaca jer je smatrala da je to jerečko umnožavanje duša i neobuzdanost emocija. Glumac je tada znao kakva ga kazna očekuje i on tu kaznu oseća i prihvata u njenoj celini.

Osvajanje

Čovek je više čovek po stvarima koje prećuti nego po onima koje kaže.

Stari narodi, pre ove naše mašinske ere, upoređivali su vreme društva i jedinke, da bi saznali koji od njih treba da služi drugoj. To je bilo rađeno zahvaljujući upornoj zabludi i ljudskom srcu.

Uvek dođe vreme kada treba izabrati između razmišljanja i akcije. To se naziva postati čovek jer je ovo razdiranje za čoveka strašno, ali za ponosno srce ne može u tome biti sredine.

Osvajači znaju da je akcija sama po sebi nekorisna. Postoji samo jedna korisna akcija, ona koja bi popravila čoveka i zemlju (mi nikada nećemo popraviti ljude jer mi činimo naše ljudsko telo iako poniženo ono je naša jedina izvesnost: mi od njega možemo samo da živimo jer nam je ono jedina otadžbina).

Do sada je veličina jednog osvajača bila geografska. Ta reč je sada promenila smisao i obično se nalazi u protestu i žrtvi bez budućnosti. Sad isuviše dobro znamo da čovek ako želi biti nešto onda je to u ovom životu. Osvajači govore ponekad o želji da pobede i nadvladaju što znači - „nadvladati sebe”. Oni pri tome ne znaju da ta njihova uzvišenost dolazi od toga što oni osećaju svoju snagu i zbog toga smatraju da oni mogu najviše. Ali, problem je u tome što oni ne mogu više od samoga sebe kada to oni hoće i zbog toga se oni bacaju u duševnu revoluciju.

Na kraju svega toga, uprkos svemu, je smrt. Smrt sve okončava. Mi zato ulepšavamo samo ono što volimo, ali i smrt treba da osvajamo i ako je ona odvratna.

Apsurdno stvaranje

Filozofija i roman

Svi ovi životi koji su održavani u širokom vazduhu apsurdna ne bih se mogli održati bez neke duboke i postojane misli koja ih svom snagom podstiče. Zbog toga ne sme ništa da se izbegne ili izostavi.

Iako, čovek zna sve ove činjenice koje prati (beskrajna ljubav, apsurdni revolt), one su poštovanje koje čovek odaje dostojanstvu na jednom poprištu gde je unapred pobeđen. Ali, znajući za to da će biti unapred pobeđen čovek treba biti veran pravilu borbe.

Ovi ljudi imaju za cilj da pređu, uvećaju i obogate ostrvo bez budućnosti na kojem su se upravo iskricali (ulazak u apsurdni svet). Za apsurdnog čoveka ne radi se više o tome da objasni i da reši nego da iskuša i da opiše. Ne može se dovoljno insistirati na proizvoljnosti starog suprotstavljanja usmenosti filozofije. Ako želimo da shvatimo u suviše preciznom smislu tada je ona sigurno pogrešna. Ako želimo da kažemo da ove dve discipline (filozofija i roman) imaju svaka svoje posebno podneblje tada je to bez sumnje tačno. Na kraju ne postoje granice između disciplina koje čovek sebi postavlja da bi shvatio i voleo. Ove dve stvari se uzajamno prožimaju i ista teskoba ih zbunjuje.

Nužno je reći na početku da bi jedno apsurdno delo bilo moguće ako je potrebno da u njemu bude umešana i misao u svom najlucidnijem obliku. Ali, apsurd istovremeno treba da se pojavi samo kao inteligencija koja uređuje. Ovaj podatak ujedno nam odaje objašnjenje apsurdna. U ovom se istovremeno može videti i pravilo estetike koje govori o tome da je delo uvek pravljen po ljudskoj meri pri čemu se odriče ljudske inteligencije.

Misliti, znači, pre svega, hteti stvoriti svet (ili ograničiti svoj). To znači poći od osnovnog nesklada koje deli čoveka od njegovog iskustva. Po tome filozofija jeste varalica. Ona poseduje svoju ličnost, simbole i skrivenu akciju. Ona ima svoj rasplet.

Do sad su nas porazi apsurdnog zahteva najbolje naučili tome šta je on. Njegova konsekvencija će nas naučiti da ako apsurd nije u nama dovoljno, znaćemo pomoću kakvog se okolišenja uvlači u nas obmana.

Kirilov

Svi junaci Dostojevskog pitaju se o smislu života. U njegovim romanima pitanje je postavljeno sa tolikom snagom da traže samo krajnja rešenja, a egzistencija je lažna i večna. Dostojevski nam daje objašnjenje posledica

koje ove duhovne igre mogu da imaju u ljudskom životu i po tome je on umetnik, a ne filozof.

Dostojevski je pristalica logičkog samoubistva. Inženjer Kirilov iz „Zlih Duhova“ izjavljuje da želi da sebi oduzme život zato što je to njegova ideja zbog koje se priprema za smrt.

Idući postepeno kroz sve scene u kojima se maska Kirilova malo po malo osvetljava, iskazana nam je smrtonosna misao koja ga podstiče. On oseća da je bog neophodan i da je potrebno svakako da postoji. Ali, on zna da ne postoji i da ne može postojati što mu daje dovoljno razloga za samoubistvo. Ovaj stav kod njega povlači neke od apsurdnih posledica.

On priprema svoj čin sa osećanjem u kome se mešaju revolt i sloboda. On u stvari u svojoj smrtonosnoj logici dodaje svoju neobičnu ambiciju zbog koje on želi da se ubije da bi postao bog. Razmišljanje je klasično jasno: ako nema boga, Kirilov je bog. Time Kirilov nam pomaže da ga malo bolje shvatimo. Na jedno pitanje koje mu biva postavljeno, on precizira da ne govori o bogu-čoveku gde nam na pomisao pada da je to zbog nastojanja da se razlikuje od Hrista. Naprotiv, radi se o tome da ga on sebi pritaji jer zamišlja da Isus umirući se nije našao u raji i shvata da je njegova muka bila nekorisna. Kirilov je smatrao ako postane bog to znači samo biti slobodan na ovoj zemlji, ne služiti besmrtno biće.

Kirilov želi da pokaže ostalim ljudima put i zato on izvršava ubistvo i pokazuje kraljevski i mukotrpan put na kome će on biti prvi. Kirilov je žrtva pedagoškog samoubistva.

Sada možemo slobodno da kažemo da niko bez sumnje bolje nije nalazio teškoće i niko nije znao da apsurdnom svetu da tako bliske i tako mučne stvari kao Dostojevski.

Dostojevski znajući toliko mnogo o ljudima i njihovim mukama zaključuje: „ Ako je vera u besmrtnost tako potrebna ljudskom biću (da zbog nje dolazi do samoubistva), tada je, dakle, ona normalno stanje čovečanstva”.

Stvaranje bez sutrašnjice

Zapažamo da ljudska nada ne može biti otklonjena i da napada čak i one koji su je se želeli osloboditi.

Ali, svemu je potreban početak. Predmet ovog istraživanja je izvesna vrednost (crkva je bila tako surova prema jereticima samo zbog toga što je smatrala da nema goreg neprijatelja od zabludele dece). Uzevši sve činjenice do sada i pregledavši i protumačivši mnogo dela dolazimo do činjenice da

je to apsurdno delo za koje nismo sigurno da li ono uopšte ima neku primenu u svojoj bliskosti ili dalekoj budućnosti. U ovom problemu veliki udeo pripada i ljudskoj volji koja nema drugi zadatak nego da podstiče svest. Ta volja podstiče da uspostavljamo vlast nad samim sobom. Ustvari mi od apsurdnog stvaranja tražimo ono što smo zahtevali od misli: revolt, slobodu i raznovrsnost.

Stvarati to u stvari znači dati neki oblik svojoj sudbini. Čovek u stvari jeste gospodar svog sveta, ali ono što ga ometa je iluzija o drugom svetu.

Mit o Sizifu

Bogovi su osudili Sizifa da neprestalno kotrlja veliki kamen do vrha jedne planine odakle mu se taj kamen vraćao usled svoje sopstvene težine. Taj zadatak su mu dali zato što su smatrali da nema strašnije kazne od uzaludnog i beznadnog rada. Po verovanju Homera, Sizif je bio najrazboritiji i najmudriji smrtnik.

On je bio osuđen zbog toga što je bio lakouman prema bogovima i odavao njihove tajne zbog čega je i bio bačen u pakao. Priča počinje tako što je Eginu, Azapovu ćerku, ukrao Jupiter. Azap se potuži Sizifu za iznenadni nestanak njegove ćerke, a Sizif pošto je znao za otmicu, ponudi se Azapu da ga obavesti o tome, a Azap zauzvrat treba da da vodu Korinskoj tvrđavi. Nebeskim munjama on je iskoristio blagoslov vode i zbog toga je bio osuđen u paklu. On je pre smrti iskušao ljubav svoje žene rekavši joj da posle njegove smrti ostavi njegovo telo na jednom javnom trgu. Zbog toga je ponovo završio u paklu, ali tamo se nije dugo zadržao pošto je poslat nazad na zemlju da bi kaznio svoju ženu. Međutim, videvši svu tu zemaljsku lepotu ponovo, on nije želeo više da se vrati u pakao. Poziv, opomena i sav taj gnev nisu pomogli njegovom povratku. Potrebna je bila odluka bogova koji poslaše Merkura da uhvati drznika i vrati ga silom u pakao gde je njegov kamen već bio spreman.

Time shvatamo da je junak apsurdan koliko po svojim strastima toliko i po svojoj mucu. Prezira prema bogovima, njegova mržnja prema smrti i strast za životom doneli su mu ovu kaznu gde se celo biće ulaže ništa ne donevši.

Sizif gurajući taj kamen po stotine puta uz breg sa kog se on kotrljao u podnožije, saznajemo da je Sizif bio iznad svoje sudbine i jači od kamena .

Ako je ovaj mit tragičan, to je zbog toga što je njegov junak svestan svoje tragedije. Pitanje je u stvari: Gde bi bila njegova muka kada bi ga nada u uspeh na svakom koraku podržavala? Na taj način možemo shvatiti pronicljivost koja treba da mu donese muku i istovremeno da dopunje njegovu pobjedu.

Ova kazna, za njega, u stvari nije nesreća već jedan zadatak čijim ispunjavanjem on postaje srećan.

LITERATURA:

Alber Kami „*Mit o Sizifu*“, Mono & Manana, Beograd, 2000.